

Apžvalgoje pateikiama apibendrinta informacija apie Lietuvos vartojimo kredito rinką ir jos raidos 2016 m. tendencijas. Remiamasi Vartojimo kredito davėjų privalomos informacijos teikimo Lietuvos bankui taisyklių, patvirtintų Lietuvos banko valdybos 2012 m. gruodžio 6 d. nutarimu Nr. 03-248, nustatyta tvarka vartojimo kredito davėjų (ne kredito įstaigų) Lietuvos bankui pateikta informacija. Dėl kai kurių įmonių patikslintų ataskaitų duomenys gali skirtis nuo Lietuvos banko paskelbtose 2012–2015 m. vartojimo kredito rinkos apžvalgose pateiktų duomenų.

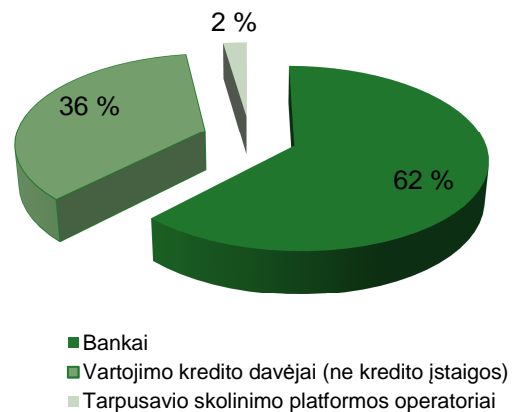
Vartojimo kreditai apžvalgoje skirstomi pagal vartojimo kredito sutarčių rūšis, skiriant sąskaitos kreditavimo¹, susietojo vartojimo² ir kitus vartojimo kreditus, pastaruosius skaidant į mažuosius³ ir tuos, kurie nepriskirtini mažiesiems kreditams pagal apibrėžimą (toliau – didesni nei 290 Eur vartojimo kreditai).

Vartojimo kredito rinka

2016 m. gruodžio 31 d. Viešajame vartojimo kredito davėjų sąrašė buvo įrašytos 55 įmonės (ne kredito įstaigos), turinčios teisę teikti vartojimo kreditus. 2016 m. vartojimo kredito davėjų sąrašas buvo papildytas 7 naujomis įmonėmis, 17 įmonių buvo išbrauktos. Iš visų į sąrašą įrašytų įmonių metų pabaigoje veiklą aktyviai vykdė, t. y. teikė vartojimo kreditus, 37 įmonės, 3 įmonės veikė kaip tarpusavio skolinimo platformos operatoriai.

2016 m. vartojimo kredito davėjai (ne kredito įstaigos) suteikė 79,3 proc. kitų (didesnių nei 290 Eur ir mažesnių nei 290 Eur) vartojimo kreditų. Bankams teko 19,2 proc., o tarpusavio skolinimo platformoms – 1,6 proc. šios rinkos dalies. Bankų vidutinė suteikto kredito suma siekė 3,7 tūkst. Eur, t. y. septynis kartus viršijo vartojimo kredito davėjų vidutinę suteikto kredito sumą (515 Eur). Pagal 2016 m. suteiktų kitų vartojimo kreditų sumą bankams teko 62,3, vartojimo kredito davėjams – 35,4 ir tarpusavio skolinimo platformoms – 2,3 proc. (žr. 1 pav.). Bankų teikiami šios rūšies vartojimo kreditai tebėra pigiausi – vidutinė bendros vartojimo kredito kainos metinė norma (BVKKMN) siekė 16,8 proc., ilgiausia trukmė – kiek daugiau nei 4 m. Vartojimo kredito davėjų teikiami kiti vartojimo kreditai gerokai brangesni (vidutinė BVKKMN siekė 78,9 %) ir daugiau nei du kartus trumpesnės trukmės (vidutinė suteikto tokio kredito trukmė 1,7 m.). Tarpusavio skolinimo platformų teikiami kreditai pasižymi vidutine kaina ir trukme palyginti su bankais ir kitais vartojimo kredito davėjais: 2016 m. suteiktų vartojimo kreditų vidutinė BVKKMN siekė 42,2 proc., o vidutinė tokio kredito trukmė apie 2,6 m.

1 pav. 2016 m. suteiktų kitų (didesnių nei 290 Eur ir mažesnių nei 290 Eur) vartojimo kreditų sumos pasiskirstymas pagal vartojimo kredito davėją

Toliau apžvalgoje informacija pateikta pagal vartojimo kredito davėjų (ne kredito įstaigų) ir tarpusavio skolinimo platformų gautas ketvirtines veiklos ataskaitas, o išsamesni bankų duomenys toliau neanalizuojami.

¹ Sąskaitos kreditavimo sutartis – aiškiai suformuluota vartojimo kredito sutartis, pagal kurią vartojimo kredito davėjas vartojimo kredito forma suteikia vartojimo kredito gavėjui galimybę disponuoti lėšomis viršijant esamą vartojimo kredito gavėjo sąskaitos likutį.

² Susietojo vartojimo kredito sutartis – vartojimo kredito sutartis, kai: 1) vartojimo kreditas yra skirtas konkrečių prekių tiekimo ar konkrečių paslaugų teikimo sutarčiai finansuoti ir 2) prekių tiekimo ar paslaugų teikimo ir vartojimo kredito sutartys sudaro vieną komercinį sandorį. Prekių tiekimo ar paslaugų teikimo ir vartojimo kredito sutartys laikomos sudarančiomis vieną komercinį sandorį, kai galioja bent viena iš šių sąlygų: prekių tiekėjas arba paslaugų teikėjas pats finansuoja vartojimo kredito gavėjui suteikiamą vartojimo kreditą; vartojimo kredito suteikimą finansuoja trečioji šalis, kuri, sudarant ar rengiant vartojimo kredito sutartį, naudojasi prekių tiekėjo ar paslaugų teikėjo paslaugomis; vartojimo kredito sutartyje aiškiai nurodomos konkrečios tiekiamos prekės ar konkrečios teikiamos paslaugos.

³ Mažasis vartojimo kreditas – pagal vartojimo kredito sutartį, išskyrus sąskaitos kreditavimo ar susietojo vartojimo kredito sutartis, išmokėtas vartojimo kreditas, kai vartojimo kredito gavėjui išmokėto vartojimo kredito suma sutarties galiojimo metu yra ne didesnė kaip 290 Eur.

2016 m. vartojimo kredito rinka traukėsi

Vartojimo kredito gavėjams suteiktų naujų vartojimo kreditų skaičius ir suma sumažėjo: **2016 m. vartojimo kredito davėjai kartu su tarpusavio skolinimo platformomis suteikė du kartus (55,7 %) mažiau naujų vartojimo kreditų nei 2015 m., o per laikotarpį išmokėtų kreditų suma sumažėjo 28,6 proc. – labiausiai dėl didesnių nei 290 Eur vartojimo kreditų** (žr. 2 pav.). Jų 2016 m. suteikta net 59,3 proc. mažiau nei 2015 m., o suteiktų naujų kreditų suma sumažėjo 42,8 proc.

Suteiktų naujų mažųjų vartojimo kreditų skaičius ir suma sumažėjo dar labiau – atitinkamai 77,2 ir 73,2 proc. Vartojimo kreditai pagal sąskaitos kreditavimo sutartis ilgą laiką buvo nepopuliarūs, tačiau praeitų metų pabaigoje juos vėl pradėta teikti, ir iki metų pabaigos suteiktas bendras sąskaitos kreditavimo sutarčių limitas siekė 5,4 mln. Eur.

Kiti vartojimo kreditai Atsižvelgiant į sumažėjusią suteikiamų mažesnių nei 290 Eur vartojimo kreditų

apimtį bei didėjančią vidutinę suteikiamų vartojimo kreditų sumą, statistinė informacija teikiama kartu su didesniais nei 290 Eur kreditais. Kitus vartojimo kreditus 2016 m. teikė 37 vartojimo kredito davėjai (ne kredito įstaigos) ir tarpusavio skolinimo platformos operatoriai. **Per 2016 m. vartojimo kredito gavėjams buvo suteikta 254,0 tūkst. kitų vartojimo kreditų (70,7 proc. mažiau nei 2015 m.) ir paskolinta 136,8 mln. Eur, t. y. 49,7 proc. mažiau nei 2015 m.** Antrąjį praeitų metų ketvirtį buvo suteikta mažiausiai šios rūšies vartojimo kreditų per paskutinius 3 metus (žr. 3 pav.).

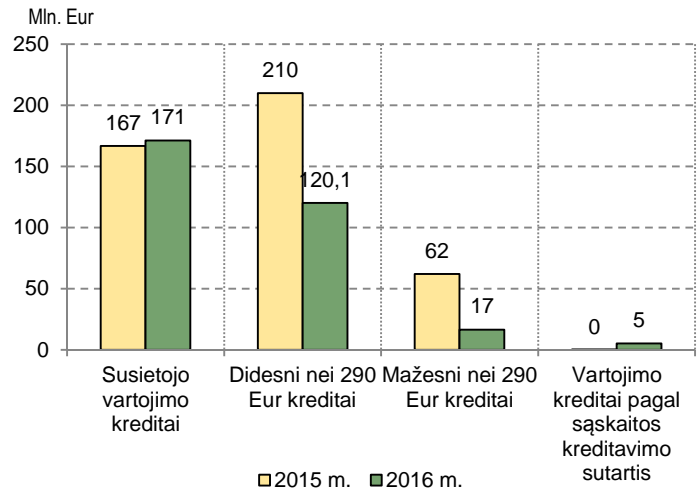
Vidutinė kitų vartojimo kreditų suma padidėjo nuo 314 Eur iki 539, vidutinė 2016 m. suteikto šios rūšies kredito trukmė siekė 21 mėn., vidutinė palūkanų norma – 45,7 proc., vidutinė bendros vartojimo kredito kainos metinė norma sudarė 76,7 proc.

Susietojo vartojimo kreditai. Susietojo vartojimo kreditus 2016 m. teikė 11 vartojimo kredito davėjų (ne kredito įstaigų). Per 2016 m. vartojimo kredito gavėjams buvo suteikta 233,8 tūkst. susietojo vartojimo kreditų (3,3 % mažiau nei 2015 m.) ir paskolinta 171,3 mln. Eur, o tai yra 2,6 proc. daugiau nei 2015 m. Vidutinė susietojo vartojimo kreditų suma padidėjo (42,5 Eur) ir sudarė 732,4 Eur. Vidutinė tokių kreditų trukmė viršijo 2,5 m (32 mėn.), vidutinė palūkanų norma sudarė apie 7,6 proc., o vidutinė bendros vartojimo kredito kainos metinė norma siekė 17,1 proc. **Susietojo vartojimo kredito davėjų paslaugomis 2016 m. pabaigoje naudojami 242,1 tūkst. klientų, iš jų 19,7 tūkst. (8,1 %) buvo asmenys, jaunesni nei 25 m.**

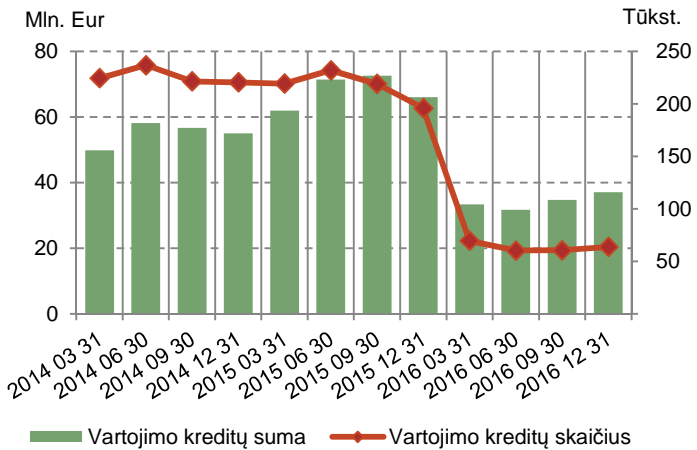
2016 m. pabaigoje vartojimo kredito davėjai fiziniams asmenims buvo suteikę 269,04 tūkst. kreditų pagal susietojo vartojimo sutartis, 201,48 tūkst. didesnių kaip 290 Eur kreditų, ir 77,84 tūkst. mažųjų vartojimo kreditų. Mažiausiai – 16,47 tūkst. kreditų – buvo suteikta pagal sąskaitos kreditavimo sutartis.

Mažųjų vartojimo kreditų ir didesnių nei 290 Eur portfelių likutis toliau mažėjo, o susietojo vartojimo kreditų portfelių likutis kito priešinga linkme (4 pav.). Pagal vartojimo kredito sumos likutį pirmauja kreditai pagal susietojo vartojimo sutartis: 2016 m. gruodžio 31 d. paskolinta suma sudarė 195,8 mln. Eur (6,1 % daugiau nei prieš metus). Antroje vietoje – didesni nei 290 Eur kreditai, jų suma sudarė 173,5 mln. Eur, t. y. 1,8 proc. mažiau nei 2015 m. pabaigoje. Mažųjų vartojimo kreditų sumos likutis

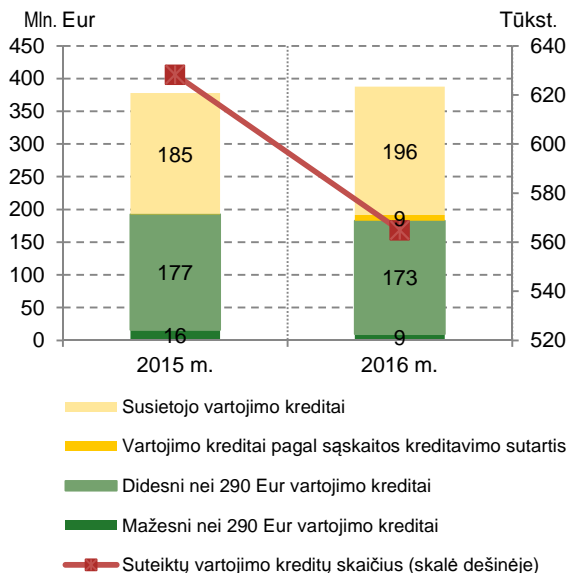
2 pav. Suteiktų naujų vartojimo kreditų suma pagal vartojimo kredito sutarčių rūšį 2015 m. ir 2016 m.

3 pav. Suteiktų naujų kitų vartojimo kreditų suma ir skaičius (skalė dešinėje)

4 pav. Vartojimo kreditų sumos likutis pagal vartojimo kredito rūšį

metų pabaigoje sudarė 9,4 mln. Eur ir, palyginti su 2015 m. pabaiga, sumažėjo 40,5 proc. Pagal sąskaitos kreditavimo sutartis vartojimo kredito gavėjams metų pabaigoje buvo suteikta 8,8 mln. Eur (prieš metus ši suma siekė 0,8 mln. Eur). Vartojimo kredito davėjai kartu su tarpusavio skolinimo platformų operatoriais 2016 m. pabaigoje buvo suteikę **564,8 tūkst. vartojimo kreditų**. Praėjusių metų pabaigoje vartojimo kredito gavėjams išmokėta kreditų suma sudarė **387,5 mln. Eur**.

Vartojimo kredito gavėjų skolinių įsipareigojimų vykdymas

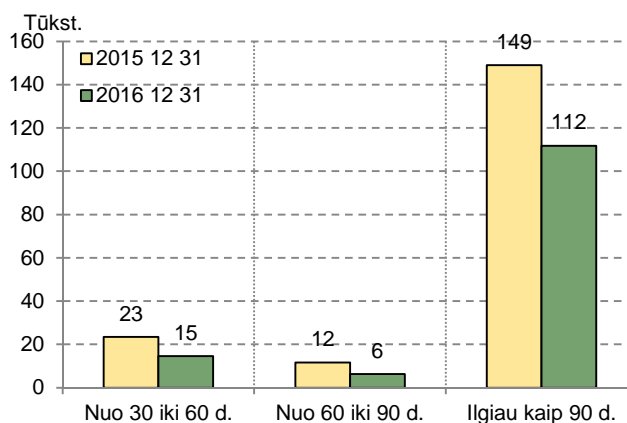
Iš visų vartojimo kreditų 2016 m. pabaigoje 20,9 proc. (118,1 tūkst.) buvo tokių, kurių skolinius įsipareigojimus buvo vėluojama vykdyti ilgiau nei 60 dienų iš eilės (žr. 5 pav.). **Palyginti su 2015 m. pabaiga, kreditų, kurių skolinius įsipareigojimus vėluojama vykdyti ilgiau kaip 60 dienų iš eilės, sumažėjo daugiau nei ketvirtadaliu (26,5 %)**, o bendra susidariusių įsiskolinimų (įskaitant delspinigius, netesybas ir kitas pagal sutartis mokėtinas sumas) suma 2016 m. gruodžio 31 d. sudarė 74,2 mln. Eur. Ypač pradelstų mokėjimų (iki 90 d.) mažėjimas rodo, kad nauji kreditai yra geresnės kokybės ir rečiau tampa pradelsti. Tačiau dalis ilgesnių nei 90 d. vėlavimų sumažėjimo siejama ir su nutrauktų vartojimo kreditų pardavimu skolų išieškojimo įmonėms (ne vartojimo kredito davėjams).

Didžiausia vartojimo kreditų, kai mokėjimas pradelstamas ilgiau kaip 60 dienų iš eilės, dalis susidarė dėl suteiktų pagal sąskaitos kreditavimo sutartis ir mažųjų vartojimo kreditų. Jų dalys, palyginti su visų galiojančių vartojimo kreditų skaičiumi, atitinkamai sudarė 62,6 ir 46,0 proc. Gerokai mažesnę dalį, t. y. 29,5 proc., sudarė vėluojami mokėti didesni nei 290 Eur kreditai. Mažiausia vėluojamų mokėti kreditų dalis, t. y. 4,6 proc., yra susidariusi dėl susietojo vartojimo kreditų. Tokia didelė dalis pradelstų kreditų rinkoje yra pasekmė ankstesniems laikotarpiams būdingo neatsakingo skolinimo ir neatsakingo skolinimosi.

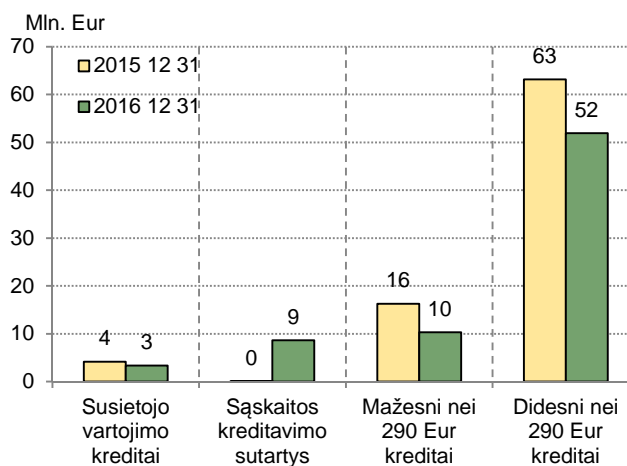
Mažųjų vartojimo kreditų pradelsta suma sudarė 10,4 mln. Eur, 2016 m. pradelstų kreditų skaičius ir suma nuosekliai mažėjo. Bendra susidariusių įsiskolinimų pagal susietojo vartojimo kredito sutartis suma 2016 m. pabaigoje buvo 4,2 mln. Eur, o pagal sąskaitos kreditavimo sutartis – 8,6 mln. Eur (žr. 6 pav.).

Didesnių nei 290 Eur vartojimo kredito gavėjų vidutinis pradelstas mokėjimas 2016 m. pabaigoje sudarė 827,1 Eur, vidutinis mažųjų vartojimo kreditų gavėjų pradelstas mokėjimas – 280,9 Eur, kreditų pagal susietojo vartojimo sutartis – 206,8 Eur. Vartojimo kredito gavėjai, kurie gavo kreditus pagal sąskaitos kreditavimo sutartis, vidutiniškai buvo skolingi 836,8 Eur.

5 pav. Vartojimo kreditų, kai mokėjimas buvo pradelstas, pasiskirstymas pagal vėlavimo trukmę

6 pav. Pradelstų mokėti sumų ilgiau nei 60 d. pasiskirstymas pagal vartojimo kredito rūšį

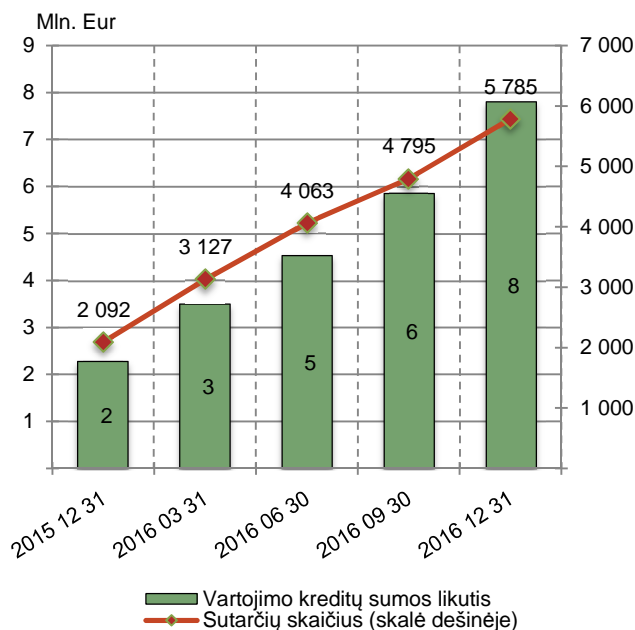
Tarpusavio skolinimo platformų veikla

2016 m. gruodžio 31 d. viešajame tarpusavio skolinimo platformos operatorių sąrašė buvo 5 įmonės. Iš jų 3 aktyviai teikė vartojimo kreditus, ir 2016 m. per šias platformas suteiktų vartojimo kreditų dalis pasiskirstė tolygiai nuo 30 iki 36 proc.

Praėjusių metų pabaigoje per tarpusavio skolinimo platformas suteiktų vartojimo kreditų suma sudarė 7,8 mln. Eur. o vidutinis ketvirtinis portfelio sumos augimo tempas siekė 36,4 proc. (žr. 7 pav.). **Pasiskolinusių skaičius platformose 2016 m. gruodžio 31 d. buvo 5,5 tūkst., o paskolos davėjų skaičius siekė 10,6 tūkst.** Metų pabaigoje vienas paskolos davėjas į vartojimo kreditus vienoje platformoje vidutiniškai buvo investavęs apie 733 Eur. 2016 m. gruodžio 31 d. daugiau nei 60 d. pradelstų mokėti sutarčių dalis sudarė 12,0 proc. portfelio, o bendra pradelstų ilgiau nei 60 d. įmokų suma (įskaitant pradelstas mokėti palūkanas ir delspinigius) sudarė 0,35 mln. Eur.

2016 m. per tarpusavio skolinimo platformas buvo suteikta 4,9 tūkst. naujų vartojimo kreditų, ir jų bendra suma siekė 8,4 mln. Eur. Vidutinė 2016 m. suteikto vartojimo kredito suma siekė 1 725 Eur, vidutinė palūkanų norma – 23,5 proc., vidutinė BVKKMN – 42,17 proc. ir vidutinė kredito trukmė – apie 2,5 metų (31 mėn.).

7 pav. Suteiktų per tarpusavio skolinimo platformas vartojimo kreditų sumos likutis ir sutarčių skaičius

STOP vartojimo kreditams

„STOP vartojimo kreditams“ – galimybė nebegauti vartojimo kreditų tiems, kas negali atsispirti pagundai per daug skolintis, taip pat prevencinė priemonė, kuria siekiama, kad kiti asmenys nepaimtų kreditų ne savo vardu. **Nuo 2016 m. lapkričio 1 d. Lietuvos bankas tvarko Asmenų, dėl kurių yra pateikti prašymai neleisti jiems sudaryti vartojimo kredito sutarčių, sąrašą.** Visi vartojimo kredito davėjai privalo patikrinti, ar asmuo, norintis gauti vartojimo kreditą, nėra įrašytas į minėtą sąrašą. Jei asmeniui, esančiam sąrašė, vis tiek būtų suteiktas vartojimo kreditas, tokia sutartis būtų laikoma negaliojančia. Per 2 mėnesius, t. y. nuo 2016 m. lapkričio 1 d. iki metų pabaigos, į minėtą sąrašą įsirašė 296 asmenys (201 vyras, 95 moterys). Vyriausias asmuo šiame sąrašė 89 m., o jauniausias – 18 m. amžiaus. Pastebėta, kad asmenys nori būti sąrašė nuo kelių mėnesių iki 100 metų, dažniausiai įsirašoma laikotarpiui iki 5 metų.

Lietuvos banko veiksmai

2016 m. Lietuvos banko Priežiūros tarnyba vartojimo kreditams skyrė didelį dėmesį. **Buvo atlikti 32 vartojimo kredito davėjų tiksliniai tyrimai dėl vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo. Nustačiusi pažeidimus, Priežiūros tarnyba skyrė 25 baudas, kurių visa suma yra 152 504 eurai, ir du įspėjimus.**

2016 m. Lietuvos bankas gavo 94 skundus dėl galimo Lietuvos Respublikos Vartojimo kredito įstatymo (VKĮ) pažeidimo, o tai daugiausia skundų iš visų, gautų ankstesniais metais. Gauti tokie skundai:

- 50 skundų – dėl pardavimo proceso bei netinkamo kreditingumo vertinimo,
- 24 skundai – dėl netinkamo paslaugos administravimo po pardavimo,
- 11 skundų – dėl netinkamos reklamos,
- 2 skundai – dėl mokesčių taikymo.
- 7 skundai – dėl kitų priežasčių.

Lietuvos banko Priežiūros tarnyba 2017 m. planuoja atlikti tyrimus dėl tarpusavio skolinimo platformos operatorių veiklos atitikties 2016 m. vasario 1 d. įsigaliojusiems naujiems VKĮ reikalavimams ir toliau siekti, kad vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimas atitiktų nustatytus reikalavimus.